

გერმანელი მოსამართლის თვალთ დანახული მართლმსაჯულების რეფორმა საქართველოში

ულრიხ ჰაგენლოხი (გერმანია)

დრეზდენის უმაღლესი სამხარეო სასამართლოს თავმჯდომარე

საკვანძო სიტყვები:

მართლმსაჯულება, სასამართლო, მოსამართლე

რეფორმების პროცესი ქართულ მართლმსაჯულებაში ბოლო კვირების განმავლობაში ძალზე დინამიურად ვითარდება. ეს იძლევა შესაძლებლობას, მოკლედ შეჯამდეს განვლილი მოვლენები და, პირველ ყოვლისა, შეფასდეს რეფორმასთან დაკავშირებული ზოგიერთი მოსაზრება.

I. თავდაპირველად მსურს მიმოვიხილო განვლილი პერიოდი:

1. მართლმსაჯულების კანონისმიერი ჩარჩო-პირობები, მოსამართლეთა თვითმმართველობის კუთხით, ძირითადად, კარგად, ან ძალიან კარგად შეიძლება შეფასდეს. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს პოზიციები მყარია. მესამე ხელისუფლება მკვეთრად გამიჯნულია აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან; ჩემი შეფასებით, ცოტა ზედმეტადაც კი.

მოვლენები პოზიტიურად განვითარდა აგრეთვე მოსამართლეთა შრომითი ურთიერთობების სამართალშიც. ახლად დანიშნული მოსამართლეები ინიშნებიან უვადოდ, რაც მათ დამოუკიდებლობას მნიშვნელოვნად აძლიერებს. კანონისმიერ ჩარჩო-პირობებთან დაკავშირებული სიტუაცია ნინა წლებში დიდწილად პოზიტიური იყო.

განვლილი წლების შეფასებისას განსაკუთრებით მახარებს ქართულ მართლმსაჯულებაში განვითარებული ცოცხალი დავის კულტურა. დისკუსიის მიმართ ასეთი ხალისი და ამასთან, კანონისმიერი ჩარჩო-პირობები

მაძლევს დასკვნის გაკეთების უფლებას, რომ საქართველოს მართლმსაჯულებაში დღემდე განვითარებული მოვლენები, საერთო ჯამში, სასიხარულოა და საქართველო კანონის უზენაესობის კუთხით პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს შორის უკვე ყველაზე წინ დგას.

2. მიმაჩნია, რომ ორი არსებითი პუნქტი კვლავინდებურად გადაუჭრელია, უფრო სწორად ხარვეზიანია, არსებული საკანონმდებლო მდგომარეობიდან გამომდინარე:

ეს, ერთი მხრივ, არის იმ მოსამართლეების სამართლებრივი მდგომარეობა, რომელთა უვადოდ დანიშვნა კვლავინდებურად გაჭიანურებულია, ხოლო მეორე მხრივ, მოსამართლეთა დისციპლინური სამართალი.

მე ვხედავ, რომ დისციპლინურ სამართალში რიგი საკითხები გაუმჯობესდა. თუმცა, ჩემი აზრით, გატარებული რეფორმები, მათ შორის საკანონმდებლო დონეზე, საკმარისი არ არის. საქართველოში გავრცელებული და დამკვიდრებული მოსამართლეთა დისციპლინური სამართლის აღქმა ჩემს ხედვას არ შეესაბამება. საჭიროა დღემდე არსებული დისციპლინური სამართლის ძირეული რეფორმირება.

II. წარსულში განვითარებული მოვლენების ამ მოკლე და, ძირითადად, პოზიტიური შეფასების შემდეგ მსურს გადავიღო დაგეგმილ რეფორმებზე და აქაც დავაფიქსირო ჩემი მოსაზრებები.

1. მსურს დავინყო იუსტიციის უმაღლესი საბჭოთი, ორგანოთი, რომელიც ქართველი მოსამართლეების თვითმმართველობის ცენტრს წარმოადგენს.

ა) იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, სტრუქტურულად სრულად გამოდგება მესამე ხელისუფლების დამოუკიდებლობის განსამტკიცებლად. თუმცა არ უნდა დაგვავინყდეს, რომ სამივე ხელისუფლებას შორის დაცული უნდა იყოს ბალანსი. არ ვარ დარწმუნებული, რომ იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ ნაწილობრივ გადმოიბარა ის უფლებამოსილებები, ან ითხოვს მათ გადმოიბარებას, რომლებიც უფრო აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმეს წარმოადგენს, ან უპირატესად პარლამენტის პასუხისმგებლობის სფეროს განეკუთვნება, რადგან დემოკრატიის პირობებში ერთი რამ ცხადი უნდა იყოს მესამე ხელისუფლებისთვისაც: ყველა ძალა, მათ შორის მესამე ხელისუფლების ლეგიტიმაცია, ხალხისგან და მაშასადამე, პარლამენტის, როგორც ხალხის მიერ არჩეული ორგანოსგან მომდინარეობს.

ხელისუფლების დანაწილება ნიშნავს არა ხელისუფლების გამიჯვნას, არამედ ძალაუფლების ბალანსს ხელისუფლებებს შორის. აქედან გამომდინარე, ორგანიზაციული სახის ფუნდამენტური გადაწყვეტილებები, როგორცაა სასამართლოების ორგანიზაციული მონაცემი, ჩემი აზრით, თვისობრივად უფრო პარლამენტის გადასაწყვეტი საკითხია, და არა მესამე ხელისუფლებისა.

მთავრობის, უპირველეს ყოვლისა, იუსტიციის სამინისტროს მიმართაც, სახეზეა გადამეტებულად მკვეთრი გამიჯვნა. ძალაუფლების ბალანსი გულისხმობს, რომ მართლმსაჯულებასთან დაკავშირებულ საქმეებში ყველა კონსტიტუციურ ორგანოს უნდა გააჩნდეს საკუთარი უფლებამოსილებები. იუსტიციის უმაღლესი საბჭო უნდა დომინირებდეს მხოლოდ იმ სფეროებში, სადაც საქმე ეხება მესამე ხელისუფლების დამოუკიდებლობის დაცვას.

ძალაუფლების უკეთ დაბალანსების კარგ მაგალითს იძლევა პოლონეთი. იქ მოსამართლეთა ეროვნული საბჭოს სახით არსებობს მოსამართლეთა უმაღლესი თვითმმართველობის ორგანო. ის, უპირველეს ყოვლისა, დამოუკიდებლად იღებს მოსამართლეთა დაკავ-

შირებულ საკადრო გადაწყვეტილებებს. გარდა ამისა, პოლონეთის მოსამართლეთა ეროვნული საბჭო ჩართულია ძალაუფლების თანაბრად დაბალანსებულ სტრუქტურაში.

ბ) ნაკლებად სასიხარულოდ მიმაჩნია ის ფაქტი, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭო წარმოადგენს მოსამართლეთა თვითმმართველობის ერთადერთ ორგანოს მესამე ხელისუფლებაში.

მოსამართლეთა თვითმმართველობის სრული კონცენტრაცია მხოლოდ ერთადერთ ცენტრალურ ორგანოში შობს ძალაუფლების ექსტრაორდინარულ თავმოყრას, რაც გარკვეული რისკების შემცველია. გარდა ამისა, მას მივყავართ ცენტრალიზებული მართვის ტენდენციამდე, რასთან დაკავშირებითაც მეზადეობა კითხვა, შესაძლებელია კი ცალკეული სასამართლოების განსაკუთრებულობების ყოველთვის პროფესიონალურად შეფასება? რატომ წარმოადგენს, მაგალითად, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს კომპეტენციას იმის გადაწყვეტა, თუ თბილისის საქალაქო სასამართლოს რომელ განყოფილებაში უნდა იმუშაოს მოსამართლემ? განა თვითონ საქალაქო სასამართლოში უკეთ არ იციან, თუ სად არის კონკრეტული საქმეობა და რომელი მოსამართლე რა სახის დავალებებს შეასრულებს უკეთ?

აქედან გამომდინარე, სასურველი იქნებოდა, რომ რაც შეიძლება მეტი დეცენტრალიზებული მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანო არსებობდეს; ისინი, თავის მხრივ, ქმნის უფრო მეტ პლურალიზმს და ამალაებს აღიარებულობას ადგილზე. მართლმსაჯულების შიგნით არსებული ამგვარი კონტროლისა და ბალანსის სისტემის პირობებში იუსტიციის უმაღლესი საბჭო კვლავინდებურად დარჩებოდა მოსამართლეთა თვითმმართველობის ცენტრალურ ორგანოდ. თუმცა მოსამართლეთა კონკრეტულ განყოფილებებში გამწესებისა და საქმეთა განაწილების საკითხები, ჩემი აზრით, იმ ორგანოების მიერ უნდა წყდებოდეს, რომლებსაც უშუალოდ ეხება ეს და რომლებსაც ყველაზე უკეთ შეუძლიათ ადგილზე სიტუაციის შეფასება: კერძოდ, ცალკეული სასამართლოების მოსამართლეთა თვითმმართველობების მიერ, ან პატარა სასამართლოების შემთხვევებში – რამდენიმე ასეთი სასამართლოს გაერთიანებული თვითმმართველობის მიერ.

ანალოგიური მიდგომა უნდა არსებობდეს მოსამართლეების გარე სამუშაო პირობებთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვეტისას. გერმანული გამოცდილებიდან გამომდინარე შემიძლია გითხრა, რომ უკეთესი იქნებოდა ადგილობრივ დონეზე, ისევე როგორც ქვეყნის მასშტაბით, საკადრო საკითხებზე პასუხისმგებელი წარმომადგენლობითი ორგანოების ჩართულობა. მათი უფლებამოსილების სფეროში შეიძლება შედიოდეს:

- მონაწილეობა IT-სისტემების დანერგვა/შემოღებაში;
- მონაწილეობა ადგილობრივი ჩარჩო-პირობების დადგენაში, მაგალითად, სასამართლოს სამუშაო საათები, უსაფრთხოების ზომები ან კვება.

ბ) თუმცა ყველაზე დიდ პრობლემას იუსტიციის უმაღლეს საბჭოსთან დაკავშირებით ვხედავ მოსამართლე წევრების არჩევის პროცედურებში.

იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, კონსტიტუციის შესაბამისი მიზნებიდან გამომდინარე, უნდა წარმოადგენდეს ყველა ქართველი მოსამართლის წარმომადგენლობით ორგანოს. იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადანყვეტილებების პატივისცემა მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული იმაზე, რომ ის ფაქტობრივად ყველა მოსამართლის წარმომადგენლობითი ორგანოა და მასში ყველა სამოსამართლო წამოწყება/ მოძრაობაა წარმოდგენილი.

მე არ მინდა დავაბრალო იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს რომელიმე წევრს, რომ ის დაკისრებულ მოვალეობას უკიდურესი პასუხისმგებლობითა და სიზუსტით არ ასრულებს. მაგრამ ერთი რამ აშკარაა: არჩევის პროცედურებიდან გამომდინარე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭო არ ასახავს სამოსამართლო მრავალფეროვნების მთელ რიგ სპექტრს. აქედან გამომდინარე, არ ხდება საქართველოს მოსამართლეთა კორპუსის სამართლებრივ-პოლიტიკური პოზიციების პლურალიზმის წარმოდგენა. ამ მხრივ სამოქალაქო სამართლის მოსამართლეები აშკარად დაჩაგრულები არიან. საქართველოში არსებული მოსამართლეთა ორი ასოციაციიდან მხოლოდ ერთია წარმოდგენილი.

აქედან გამომდინარე, ჩემთვის ნდობის გაჩენის კუთხით მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნებოდა,

თუ მოსამართლეთა კორპუსი თვითონ შეთანხმდებოდა არჩევის იმ პროცედურაზე, რომელიც უზრუნველყოფდა ყველა მოსამართლის უფრო მაღალ წარმომადგენლობითობას იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში. ყველა მოსამართლეში მოვიპოვებ აგრეთვე იმ მოსამართლეებსაც, რომლებიც არ შედიან არც ერთ მოსამართლეთა გაერთიანებაში და არც დაახლოებულები არიან მათთან. ამის თავიდან აცილება მარტივად იქნებოდა შესაძლებელი არჩევის იმ პროცედურებით, რომლის თანახმადაც, მოსამართლეთა ან მოსამართლეთა ორგანიზაციების განსაზღვრულ ქვორუმს უფლება ექნება, შეადგინოს საარჩევნო სიები, რის შემდეგაც ჩატარდება პროპორციული არჩევნები.

ღ) გარდა ამისა, ისმის კითხვა, თუ რატომ არ იქმნება ცალკეულ სასამართლოში ლოკალური საქმეების მოსაწესრიგებლად საკუთარი თვითმმართველი ორგანოები? რატომ არ ხდება იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილებების მოსამართლეთა საჭირობო საკითხებზე მომართვა და სხვა ადმინისტრაციული საკითხების მოწესრიგების თვითონ სასამართლოებზე დელეგირება? მე, როგორც ერთ-ერთი გერმანული სასამართლოს თავმჯდომარეს, მიკვირს, რომ საქართველოში ზოგად ადმინისტრაციულ საკითხებში ძალზე მცირე უფლებამოსილებებით სარგებლობენ სასამართლოების ხელმძღვანელები; უპირველეს ყოვლისა, მიკვირს, რომ ასეთი მწირია მოსამართლეებისა და სასამართლოების სხვა თანამშრომლების შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღონ თავიანთ სასამართლოებთან დაკავშირებული საკითხების მოგვარებაში.

ი) გარდა ამისა, სტრატეგიულად სარისკოა, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოსთვის სულ უფრო მეტი და მეტი უფლებამოსილების გადაცემა მოხდეს, ნაცვლად მათი დეცენტრალიზებისა. თუ იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში არსებობს გადანყვეტილების მიღების პრობლემა საჭირო ოდენობის ხმების ვერ მიღების გამო, ამან შეიძლება მთლიანად მართლმსაჯულების პარალიზება გამოიწვიოს. დეცენტრალიზაცია კი ხელს უწყობს ქმედუნარიანობას, მათ შორის კრიზისულ სიტუაციებშიც.

კ) და ბოლოს, ძალაუფლების ერთი ორგანოს ხელში თავმოყრა ართულებს სამომავლოდ

გადანყვეტილების მიმღები პირების უნარ-ჩვევების განვითარებას. საქართველოში სრულიად სამართლიანად ჩივიან იმის თაობაზე, რომ ძალზე ცოტა მოსამართლეს თუ აქვს მენეჯმენტის კუთხით გამოცდილება. სამწუხაროდ, ეს ასეა. თუმცა: საიდან უნდა მიიღონ მოსამართლეებმა მენეჯერული გამოცდილება, როდესაც ცალკეულ სასამართლოებში ძალზედ მცირე დოზით არის შესაძლებელი თვითმმართველობა?

გერმანია ამ კუთხით ახალგაზრდა მოსამართლეებს სთავაზობს სხვადასხვა შესაძლებლობას, რათა მათ სასამართლოებში შეასრულონ ადმინისტრაციული უფლებამოსილებები. ამ მიმართულებით შექმნილი გამოცდილებით ხდება მათი მომზადება მოგვიანებით მათ მიერ სასამართლოებში მმართველობითი პოზიციების დასაკავებლად. გარდა ამისა უნდა ითქვას, რომ არც თუ ისე იშვიათად, ისინი მათი პროფესიული განვითარების გზაზე მოღვაწეობენ იუსტიციის სამინისტროში, ისევე როგორც სხვა ორგანოებში და ამით საკუთარი წვლილი შეაქვთ მნიშვნელოვანი კავშირების დამყარებაში.

2. გარდა ამისა, მინდა შევეხო რამდენიმე აქტუალურ რეფორმას.

ა) მსურს ზოგადად აღვნიშნო, რომ რეფორმებთან დაკავშირებული ზოგიერთი წინადადება საკმაოდ აქციონისტურად გამოიყურება. სახეზეა აქტუალური პრობლემა და სურთ ამ პრობლემის მოკლევადიანად გადაჭრა. ამასთან, ვფიქრობ, რომ ბევრი რამ არასწორად კეთდება.

რაციონალურ განვითარებას საფუძვლად უნდა ედოს გრძელვადიან წარმატებაზე გათვლილი კონცეფცია. მე არ ვემხრობი პრობლემების გადაჭრის იმ გზას, რომელიც მოკლევადიან პერსპექტივაში მიაღწევს მიზანს, მაგრამ იმ რისკის ფასად, რომ მომავალში ჩიხში აღმოვჩნდებით. ზუსტად ეს საფრთხე ძალზედ დიდია, სხვათა შორის არც თუ ისე მცირე აქტუალურ საკანონმდებლო ცვლილებებთან დაკავშირებით.

ბ) როგორც უკვე მოგახსენეთ, მე ვემხრობი მოსამართლეთა თვითმმართველობის ლოკალურ გაძლიერებას სასამართლოებში, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შექმნის გზით. ჩემი აზრით, მოსამართლეებმა ამით უნდა შეძლონ თავად გადანყვიტონ საქმეთა განაწილებასთან დაკავშირებული ყველა

საკითხი. თუმცა მიმაჩნია, რომ არასწორია სასამართლოს თავმჯდომარეების მოსამართლეების მიერ არჩევა.

ის, თუ რა კრიტერიუმებით მოხდება მოსამართლეების მიერ სასამართლოს თავმჯდომარის არჩევა, რთულად პროგნოზირებადია. თუმცა მეეჭვება, რომ მათ არჩევსას უპირველესად ყურადღება მიაქციონ თავმჯდომარის პროფესიულ და მენეჯერულ გამოცდილებას. პირველ ყოვლისა, ეს მოგვცემს იმას, რომ თუ სასამართლოს თავმჯდომარე მოსამართლეების მიერ აირჩევა და ამასთან, სამი წლის ვადით, სასამართლოები მუდმივად ერთგვარ საარჩევნო კამპანიის რეჟიმში აღმოჩნდებიან.

უფრო ეფექტური იქნებოდა, რომ მომხდარიყო მენეჯერული გამოცდილების მიღების მნიშვნელოვნად ხელშეწყობა იმ მოსამართლეებისთვის, რომლებსაც შესწევთ უნარი, თავი გაართვან ხელმძღვანელობით მოვალეობებს. ჩვენ გერმანიაში ამ კუთხით ძალზე პოზიტიური გამოცდილება შევიძინეთ. ამ კონცეფციის თანახმად, მოსამართლეებისთვის ნაბიჯ-ნაბიჯ ხდება ადმინისტრაციული დავალებების მიცემა და შემდგომ თანდათან - გადანყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღების უფლებამოსილებების გადაცემა.

მსგავსი რამ, ბუნებრივია, ერთი ხელის მოსმით ვერ განხორციელდება. ზოგჯერ მრჩება შთაბეჭდილება, რომ საქართველოში სჯერათ, თითქოს არ არის დრო გრძელვადიან პერსპექტივაზე გათვლილი ეფექტური კონცეფციებისთვის. თუმცა პრობლემებთან შებრძოლება ფესვებიდან უნდა იწყებოდეს, მიუხედავად იმისა, თუ როდის მივიღებთ ამის ნაყოფს, ერთ, თუ ორ წელიწადში. თუ მხოლოდ ნაყოფს შევებებით, ამით მხოლოდ პრობლემის დროებით, მოჩვენებით მოგვარებას მივიღებთ და არა მის რეალურ გადაჭრას.

ბ) კანონპროექტთან დაკავშირებული სასამართლოების თავმჯდომარეების როლის შესუსტებას უკავშირდება კითხვა, თუ ვინ უნდა ხელმძღვანელობდეს სასამართლოს ზოგად ადმინისტრაციულ საკითხებთან დაკავშირებით, სასამართლოს თავმჯდომარე და მამასადამე, მოსამართლე, თუ ადმინისტრაციის მენეჯერი.

ეჭვგარეშეა, რომ ნებისმიერი სასამართლოს თავმჯდომარე აუცილებლად დამოკიდებულია

- მოსამართლეების შეფასების უფლება აქვთ მხოლოდ მოსამართლეებს;
- შეფასების უფლებამოსილება მაქსიმალურად უნდა გაიმიჯნოს სხვა საკადრო გადანყვეტილებების უფლებამოსილები-სგან;
- შემფასებელთა რაც შეიძლება ნაკლებ რაოდენობაზე კონცენტრირებით უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს, ერთიან პრინციპებზე დაყრდნობით მოქმედი შემფასებელთა შტაბის ფორმირება;
- შემფასებლებს უნდა გააჩნდეთ ძალზედ მაღალი დარგობრივი ცოდნა და დიდი სამოსამართლო გამოცდილება.

დ) კონტროლისა და ბალანსის სისტემის ნაწილს წარმოადგენს აგრეთვე, რომ სასამართლოს დაკომპლექტება მოსამართლეებით მოხდეს უფრო მრავალფეროვნად. საზოგადოება პლურალისტურია და რატომ არ უნდა იყვნენ მოსამართლეებიც, როგორც საზოგადოების სახეები უფრო მრავალფეროვნად წარმოდგენილნი?

ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, ცოტა არ იყოს მაფიქრებს ის ფაქტი, რომ ეთიკური პრინციპების განსაზღვრასთან დაკავშირებულ მოსაზრებებს შეუძლია მიგვიყვანოს ერთგვარ „სტანდარტული“ მოსამართლის მოდელამდე; მოსამართლის, რომელსაც არ აქვს ინდივიდუალური მახასიათებლები და, როგორც წესი, მოქმედებს სწორხაზოვნად.

დიდი ხანი შიძლება ვიდავოთ იმაზე, კარგია თუ არა ეთიკური პრინციპების ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრა. გერმანიაში მსგავსი რამ არ ხდება - და ვფიქრობ, ამით არაფერი დაგვეკლებია. ვიცი, რომ სხვა ქვეყნებში არსებობს ეთიკის კოდექსი და არ მსურს ზოგადად ამის წინააღმდეგ გამოვიდე.

თუმცა, ამას გარკვეული რისკები ახლავს თან, რაზეც მსურს სულ მცირე მინიშნება გავაკეთო: ეთიკის კოდექსი ყველა შემთხვევაში შეიძლება იყოს პროფესიული ქცევის მოდელი ვინრო გაგებით და არა სამართლებრივი ძალის მქონე. გარკვეული სახის წარმოდგენებს თვისებებზე, ისევე როგორც პიროვნებასთან დაკავშირებულ წარმოდგენებს, ეთიკის კოდექსში არაფერი ესაქმება. მოსამართლეები უნდა იყვნენ არა კარგი მოქალაქის კლონირებული

განსახიერებები, არამედ განსხვავებული და ინდივიდუალური პიროვნებები.

შესაძლებელია გაგიკვირდეთ, რომ მაინც მაინც სასამართლოს თავმჯდომარე ცდილობს მოსამართლეების დაცვას, რომლებიც პიროვნული თავისებურებებით გამოირჩევიან, რომლებიც ცოტა თავნებები არიან და სასამართლოს თავმჯდომარესაც იქნებ პერიოდულად აბრაზებენ კიდევ. ამ მოსამართლეებს, ერთი მხრივ, ყოველთვის მიჰყავხარ თვითრეფლექსიამდე; ისმის კითხვა, იქნებ განსხვავებულად მოაზროვნე მართალია და ამგვარად წარმოიშობა კონტროლისა და ბალანსის შინაგანი სისტემა. უპირველეს ყოვლისა კი: ეს ადამიანები განსაკუთრებით პრინციპულები არიან საკუთარი მოსაზრების დაცვისას. მართალია შეიძლება ყოველთვის სასიამოვნო არ არის ასეთი მოსამართლეების ყოლა, თუმცა ისინი საჭირონი არიან. ამასთან უმჯობესია, გამოერიონ ასეთი მოსამართლეები, ვიდრე იყვნენ სულ ერთფეროვნები და მოსაწყენები.

ე) აგრეთვე ძალზედ მაფიქრებს ის, რასაც მოსამართლეთა დანიშვნისას მათ პირად თვისებებთან დაკავშირებულ მოთხოვნათა პროფილში და შეფასების კრიტერიუმებთან დაკავშირებით ვკითხულობ. ზოგიერთი კრიტერიუმი იმდენად არაზუსტად არის ჩამოყალიბებული, რომ უშვებს ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობას. სხვა კრიტერიუმებთან დაკავშირებით ისმის კითხვა, იქნებ ეს უფრო ის თვისებებია, რასაც დედა ისურვებდა, რომ ჰქონოდათ მის მომავალ სიძეს? მე უბრალოდ არასწორად მიმაჩნია, რომ მოხდეს მსგავსი წარმოდგენების განვითარება და ჩანაცვლებადი, სტანდარტული მოსამართლის მოდელის შექმნა.

უკეთესი ხომ არ იქნებოდა, რომ საკადრო გადანყვეტილებებისას უფრო ნაკლებად იქნეს გამახვილებული ყურადღება პიროვნულ თვისებებზე და უფრო მეტად მოხდეს კონცენტრაცია მოსამართლის დარგობრივ კვალიფიკაციაზე. მოსამართლე, უპირველეს ყოვლისა, უნდა იყოს ძალზე კარგი იურისტი, რა თქმა უნდა, არა სამართლის თეორეტიკოსი, არამედ საუკეთესო პრაქტიკოსი იურისტი. მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქნება მოსამართლე იმის გარანტი, რომ მართლმსაჯულება იყოს ობიექტური. თუ არ მოხდება დარგობრივი კვალიფიკაციის წინა პლანზე

ნამონევა, შეიძლება მივიღოთ სამართლებრივი გაურკვეველობა, უსამართლობა და არაეფექტურად მომუშავე სასამართლოები. საქმეებს მსგავს შემთხვევაში მოიგებენ ისინი, ვისაც გააჩნია საუკეთესო ადვოკატის აყვანის სახსრები და არა ისინი, რომლებიც ობიექტურად მართლები არიან. მხოლოდ საქმის კარგ მცოდნე მოსამართლეს შეუძლია ყურადღების არსებით გარემოებებზე გამახვილება და მისი დროული და მალაღკვალადი ციური გადაწყვეტა.

3) სერიოზული ნაკლოვანება მდგომარეობს აგრეთვე იმაში, რომ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებები არ ექვემდებარება სასამართლოს მხრიდან კონტროლს. ვიცი, რომ ამ მხრივ ცვლილებების გატარების სურვილი არის. თუმცა, წინამდებარე პროექტი იმას ბევრად ჩამორჩება, რაც სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპებიდან გამომდინარე აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

ჩემი აზრით, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ყველა საკადრო გადაწყვეტილება წერილობით უნდა იქნეს დასაბუთებული დაინტერესებული მოსამართლეების წინაშე. გარდა ამისა, სამართლებრივ სახელმწიფოში მიმდინარე წარმოება ითვალისწინებს, რომ გადაწყვეტილების მიღების საფუძვლები წერილობით იქნეს დოკუმენტირებული და დაინტერესებულ მოსამართლეებს საშუალება ჰქონდეთ, გაეცნონ ამ აქტებს.

უპირველეს ყოვლისა კი იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ყველა საკადრო გადაწყვეტილება უნდა დაექვემდებაროს ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ კონტროლს, საუკეთესო შემთხვევაში - უზენაესი სასამართლოს მხრიდან. რევიზიამ შეუზღუდავად უნდა მოიცვას პროცედურების კანონთან შესაბამისობის ასპექტი და გარკვეულწილად უნდა ვრცელდებოდეს შინაარსობრივ შემოწმებაზეც. იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს მხოლოდ ფაქტობრივი შეფასებების მოსაზრებებისას უნდა მიენიჭოს შეფასების დისკრეტია, რაც სასამართლოს მხრიდან მხოლოდ შეზღუდულად გადამოწმებადი იქნება. მოცემული მომენტისთვის არსებული კანონპროექტი მნიშვნელოვანწილად ჩამორჩება იმას, რაც აუცილებელია სამართლებრივ სახელმწიფოში თითოეული მოსამართლის უფლებების დასაცავად.

მრჩება შთაბეჭდილება, თითქოს საქართველოში მიაჩნიათ, რომ შეიძლება სამართ-

ლებრივი დაცვის შემცირება, ვინაიდან საკადრო გადაწყვეტილებები მიიღება არა აღმასრულებელი ხელისუფლების, არამედ მოსამართლეთა თვითმმართველი ორგანოს მიერ. თუმცა ეს ბუნებრივია, ასე არ არის. თითოეული მოსამართლის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი დაცვა არ უნდა იყოს დამოკიდებული იმაზე, თუ ვინ გამოსცემს მამხილებელ ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს. მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანო ისევე უნდა ემორჩილებოდეს კანონს, როგორც აღმასრულებელი ორგანო და უნდა ემორჩილებოდეს იმას, რომ მისი გადაწყვეტილებები ისევე ექვემდებარება ადმინისტრაციული საქმეების განმხილველი სასამართლოს მხრიდან კონტროლს, როგორც აღმასრულებელი ორგანოს გადაწყვეტილებები.

ზ) ამრიგად, მინდა გადავიდე მოსამართლეთა უვადოდ დანიშვნის თემაზე.

მე მივესალმები ახლად დანიშნული მოსამართლეების მიმართ მიღებულ რეგულაციებს. იმ მოსამართლეების სამართლებრივი მდგომარეობა, რომლებსაც მოსამართლედ მუშაობის მრავალწლიანი სტაჟი აქვთ, ჩემთვის ძალზე არადაამაკმაყოფილებელია. ამასთან დაკავშირებით, მე არაერთხელ დავაფიქსირე საკუთარი აზრი, ასე რომ, ამ შემთხვევაში შემოვიფარგლები ჩემი პოზიციის მოკლე შეჯამებით:

არ ვიცი თუ რა მოხდა ან არ მოხდა წარსულში ქართულ მართლმსაჯულებაში. თუმცა მიმაჩნია, რომ აქტუალური გაურკვეველობა, იმისგან დამოუკიდებლად, თუ რა მოხდა წარსულში, ქართველი მოსამართლეებისთვის ძნელად ასატანია. მათ არ იციან, რა კრიტერიუმებზე დაყრდნობით ხდება გადაწყვეტილების მიღება მათ უვადოდ დანიშვნასთან დაკავშირებით და საფრთხე ემუქრება თუ არა მათ უვადოდ დანიშვნას. შინაგანი დამოუკიდებლობა, რაც ყველა მოსამართლეს ასე ესაჭიროება, მსგავსი ჩარჩოპირობების არსებობისას რთულად განვითარებადია. ეს გაურკვეველობა ძალზე დიდხანს გრძელდება და სასწრაფოდ უნდა დასრულდეს.

მე არავითარ შემთხვევაში არ ვარ იმის მომხრე, რომ იმ ყველაფერზე, რაც შესაძლოა წარსულში მომხდარიყო, დუმული სუფევდეს. ეს, რა თქმა უნდა, მცდარი გზა იქნებოდა. მაგრამ ყველა მოსამართლის გაურკვეველობაში ყოფნაც არასწორია.

ამასთან დაკავშირებით შევაჯამებ ჩემს ხედვას შემდეგ თეზისებად:

- თუ მოსამართლის მხრიდან ადგილი ჰქონდა ვალდებულების სერიოზულ დარღვევას, რომელიც მაშინდელი სამართლებრივი მდგომარეობის გათვალისწინებით, კანონის გვერდის ავლის სფეროს განეკუთვნება, მაშინ ყველა პირობა არსებობს იმისათვის, რომ შეველიოთ ამ მოსამართლეს. ეს, ჩემი აზრით, აუცილებელიც კია, რათა მოხდეს მოქალაქეების ნდობის განმტკიცება მართლმსაჯულების მიმართ და იმ მოსამართლეების იმიჯის გაძლიერება, რომლებიც პირნათლად ასრულებდნენ თავიანთ პროფესიულ მოვალეობას. ეს მოსამართლეები იმსახურებენ, რომ გაიფანტოს მათ მიმართ არსებული ეჭვები და საზოგადოებას გაუძლიერდეს მათი ნდობა.
- აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ მხოლოდ საკუთარი მძიმე ბრალეულობის დამტკიცების შემთხვევაში მოეჭრათ ამ მოსამართლეებს გზა, გააგრძელონ სამოსამართლო საქმიანობა. მხოლოდ ის გარემოება, რომ პირი წარსულში იყო მოსამართლე, სამართლებრივი სახელმწიფოს ასპექტების გათვალისწინებით, არ უნდა იყოს რელევანტური მათთვის უფლებამოსილების შესაჩერებლად.
- გარდა ამისა, მიმაჩნია, რომ დაუყოვნებლივ უნდა მოხდეს იმ კრიტიკიუმების განვითარება და უპირველეს ყოვლისა, მათი გამჭვირვალედ განხილვა, რომლებიც კავშირშია მოსამართლეთა განთავისუფლებასთან.
- ჩემი აზრით, სავსებით შესაძლებელია, რომ ყველა ძველი მოსამართლე პირის უვადოდ დაინიშნოს, რა თქმა უნდა, თუ ისინი აკმაყოფილებენ პროფესიულ მოთხოვნებს. თუმცა, ერთი რამ უნდა განისაზღვროს: უვადოდ დანიშვნა ვერ იქნება დაბრკოლება მოგვიანებით დისციპლინურ-სამართლებრივი გზით განთავისუფლებისთვის, თუ, რა თქმა უნდა, დამტკიცდება მოსამართლის მძიმე ინდივიდუალური ბრალეულობა.

მსგავსი კონცეფციით, ერთი მხრივ, მნიშვნელოვნად გაძლიერდებოდა იმ მოსამართლეების შინაგანი დამოუკიდებლობა, რომლებსაც არ ჰქონიათ მძიმე დარღვევები. მეორე მხრივ, ეს იქნებოდა ნათელი სიგნალი იმისთვის, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების შენარჩუნებით მოხდეს სამართლებრივად შესაძლებელი ყველა ნაბიჯის გადადგმა შიდა თვითმშენდის პროცესის დაძვრის კუთხით. რა თქმა უნდა, კარგი იქნებოდა, თუ მესამე ხელისუფლება თვითმშენდის პროცესის დაწყებას გაიგებდა როგორც მისთვის მნიშვნელოვან საკითხს. ის ამით ძალზედ გაზრდიდა თავის დამაჯერებლობას და ამავდროულად, ხელს შეუშლიდა სხვების მხრიდან მართლმსაჯულების შიდა საქმეებში ჩარევას.

მე მაინცდამაინც მიზანშეწონილად არ მიმაჩნია ე.წ. სისტემის „გარე ორგანოების“ ფორმირება, რომლებიც შეამონებდნენ სამართლო საქმეებს. თუმცა, სასამართლო ხელისუფლების პასუხისმგებელმა პირებმა თავიანთ თავს უნდა დაუსვან შეკითხვა: ხომ არ უწყობენ ისინი ხელს მსგავს ტენდენციებს, როდესაც იმყოფებიან ფაქტობრივ ბლოკადაში და არაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ პასუხი გასცენ არსებულ კითხვებსა და ბრალდებებს.

თ) მინდა გადავიდე დისციპლინური სამართლის პრობლემატიკაზე. ამასთან დაკავშირებით განვილი ნლებში არაერთგზის მაქვს შენიშვნა გაკეთებული, ამიტომ ამჯერად მხოლოდ მოკლე მითითებით შემოვიფარგლები.

დისციპლინურ სამართალთან დაკავშირებით საქართველოში ბევრი რამ არასწორად მიმდინარეობს. ერთხელ და სამუდამოდ უნდა მოხდეს იმ წარმოდგენისგან განთავისუფლება, რომ დისციპლინური სამართალი წარმოადგენს დასაშვებ ინსტრუმენტს მართლმსაჯულების გასაუმჯობესებლად. ყოველი დისციპლინური ღონისძიება არის უკიდურესად მძიმე სანქცია მესამე ხელისუფლების წარმომადგენლის მიმართ და აქედან გამომდინარე, უნდა იქნეს გამოყენებული მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსამართლის მძიმე გადაცდომის საწინააღმდეგოდ უბრალოდ აღარ არსებობს რეაგირების სხვა შესაძლებლობა. შინაარსობრივი გაუმჯობესება ვერ მიიღწევა დისციპლინური ღონისძიებების გატარების მუქარით.

აქედან გამომდინარე, მსურს დაჟინებით გირ-

საქართველოს უკანასკნელი

ჩიოთ, რომ არ სცადოთ დისციპლინური სამართლის რეფორმირება მოქმედი რეგულაციების საფუძველზე. როდესაც პაციენტი მიიმედ დასწეულელია, მისთვის კოსმეტიკის გაკეთება ნაკლებად ეფექტურია. საჭიროა ქირურგიული ჩარევა, რათა იმ ყველაფრის ამოღება მოხდეს, რაც ზიანის მომტანია. მსგავსი მიდგომის შემთხვევაში ქართულ დისციპლინურ სამართალში ბევრი რამ იქნებოდა მოსაკვეთი.

1) ნება მომეცით, გავაკეთო დიდი თემატური ნახტომი და გადავიდე მოსამართლეთა სპეციალიზაციის თემაზე.

დროთა განმავლობაში საქართველოში ადვოკატები სულ უფრო განვითარდებიან კონკრეტული ვინრო სპეციალიზაციის კუთხით და დაკავდებიან საქმეებით კონკრეტული სამართლებრივი სფეროებიდან, ვინაიდან ამ საკითხებში განსაკუთრებულად კვალიფიცირებულები იქნებიან. ამავდროულად, თუ სასამართლოებს სურთ, რომ გრძელვადიან პერსპექტივაში არ ჩამორჩნენ ამ ადვოკატებს, გამოსავალი არის მხოლოდ ერთი: სასამართლოები უკეთ უნდა აღიჭურვონ სამართლებრივად და უფრო კვალიფიცირებული გახდნენ სპეციალიზაციების შემოღების შედეგად.

მსგავს სპეციალიზაციას შედეგად მოჰყვება არა მხოლოდ დარგობრივი კვალიფიკაციის შედეგად მიღებული არსებითი სიკეთეები, არამედ ეფექტურობის არსებითი ზრდაც. მოსამართლე, რომელსაც აქვს სპეციალიზაცია სამართლის კონკრეტულ დარგში, ბევრად უფრო სწრაფად შეძლებს საქმისათვის რელევანტური ასპექტების არარელევანტურისგან გამოცალკევებას და რაც ძალზე მნიშვნელოვანია, დაადგება პრობლემის გადაჭრის სწორ გზას. მას შეეძლება საქმის განხილვისას იმოქმედოს ბევრად უფრო დამაჯერებლად და ამით უფრო მიაღწიოს მხარეების მორიგებას, ვიდრე მოსამართლე, რომელიც ორჭოფობს გადანყვეტილების მიღებისას და ვერ ართმევს თავს საქმეს შესაბამისი ცოდნის არქონის გამო.

რა თქმა უნდა, ვაცნობიერებ, რომ საქართველოში არსებული დეცენტრალიზებული ორგანიზაციული სტრუქტურა არ იძლევა მსგავსი სპეციალიზაციისთვის უსაზღვრო შესაძლებლობებს. თუმცა მართლმსაჯულება ამ სიტუაციას შეიძლება გაუმკლავდეს იმგვარად, რომ, სულ მცირე, სამართლის იმ დარგებში, სადაც სპეციალიზაცია

განსაკუთრებით საჭიროა, შემოიღოს განსჯადობის კონცენტრაცია. ეს კიდევ უფრო აუცილებელია, როდესაც მსგავს საქმეებში, როგორც წესი, დავის საგნის ღირებულება საშუალოზე ბევრად მაღალია და საქმის მონაწილეებიც, შესაბამისად, ქვეყნის მასშტაბით მოქმედებენ.

III. ნება მივოქმედი, გადავიდე ჩემი მოსახლეობის პოლო პუნქტზე:

მრჩება შთაბეჭდილება, რომ ქართულ მართლმსაჯულებაში მოცემული მომენტისთვის ერთმანეთს უპირისპირდება ორი ჯგუფი. ჩემი აზრით, ხშირად უფრო ერთმანეთისგან გამმიჯვნილი ასპექტების აღქმა ხდება, ვიდრე საერთო და შემაკავშირებელი გარემოებებისა.

ამასთან, ჩემი დაკვირვებით, მრავლად არიან მოსამართლეები, რომლებიც თავიანთი მოსაზრებით სადღაც შუაში დგანან; რომლებსაც სურთ, პირველ ყოვლისა, შეასრულონ თავიანთი მოვალეობა და არ სურთ პოლარიზება მოსამართლეთა შორის. ჩემი დაკვირვებით, მართლმსაჯულების შიგნით ძალზედ ცოტა ყურადღებას აქცევენ მსგავსი განწყობის მქონე მოსამართლეებს. ზუსტად ეს მოსამართლეები მესახება მე განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად; ზუსტად ამ მოსამართლეებს შეეძლოთ მოსამართლეთა ორ დაპირისპირებულ ბანაკს შორის ხიდის გადგება. პირველ რიგში, მიმაჩნია, რომ ძალზედ მცირე დოზით ხდება იმის გაცნობიერება, რომ არსებობს საერთო პასუხისმგებლობა ყველა მოსამართლის, სასამართლოს ყველა თანამშრომლის და, უპირველეს ყოვლისა, ქართული საზოგადოების წინაშე.

ამიტომაც დასასრულს მექნებოდა პირადი მოწოდება და თხოვნა:

ესაუბრეთ ერთმანეთს, ეცადეთ გადოთ ხიდები და გამონახოთ საერთო. გარდა ამისა, შეეცადეთ იფიქროთ მათზე, ვინც არ არის არც ერთი და არც მეორე გაერთიანების წევრი, და ვისი პირადი მოსაზრებაც 100%-ით არ ემთხვევა არც ერთი და არც მეორე ორგანიზაციის პათოსს. მოსამართლეთა კორპუსს ბევრი განსხვავებული აზრი გააჩნია, ეს კარგია და ასეც უნდა გაგრძელდეს მომავალში.

ნაშრომი გერმანულიდან თარგმნა გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების ("GIZ") მთარგმნელ-თარგმანმა ილია მისხიძემ

REFORM OF JUDICIARY IN GEORGIA AS SEEN THROUGH THE EYES OF A GERMAN JUDGE

Ulrich Hagenlokh (Germany)

Chief of Justice, President of the Court of Appeal of Dresden

REZUME

Key words:

JUSTICE, COURT, JUDGE

Within the framework of his presentation at Tbilisi State University on June 12, 2015 the author reviewed reform of the judiciary in Georgia.

He discussed the role and responsibilities of the High Council of Justice and considers that the Georgian concept is acceptable in general. At the same time, he is critical to the amount of power held by the High Council of Justice with regard to other branches of Government considering the aspects of balance of powers. In this respect, he recommends to oppose the tendencies of centralized governance by establishment of self-governmental authorities within particular courts. Besides, the author of the presentation considers as a deficiency the fact that judge-members of the High Council of Justice, in light of the existing selection procedure, do not represent the diversity that exists within the judiciary. In addition, he considers it necessary that decisions of the High Council of Justice, to a large extent, shall be subject to administrative-legal control.

Currently, with respect to the existing reforms, the author has noted non-existence of a successful conception in long-term perspective. He finds that an exaggerated emphasis is made on achievement of prospective short-term successes, and this increases the risk of appearance of standstill situations in future.

Moreover, the author discusses the issues relate to the assessment of judges, their appointment for lifetime, as well as aspects of “self-cleaning process”. The author is extremely critical towards Georgian disciplinary regulations, which in his view contains fundamentally erroneous tendencies.

In the long-term perspective the author supports the idea of introducing more pluralism into the judiciary. He encourages the culture of open discussion and calls on each player to gather around something common and reconciling, rather than be in the search of disjunctions.